

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

ปรัชญาการเมืองยุคหลังสมัยใหม่ (postmodern political philosophy)

(วันรับบทความ: 9 สิงหาคม 2564; วันแก้ไขบทความล่าสุด: 25 กันยายน 2564; วันตอบรับการตีพิมพ์บทความ: 1 ตุลาคม 2564)

วชิรวิษณุ วรัชิตพงษ์*

Wachirawit Worachitsanuphong*

บทวิจารณ์หนังสือชื่อเรื่อง “ปรัชญาการเมืองยุคหลังสมัยใหม่ (postmodern political philosophy)” ผู้เขียนหนังสือ คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ประโยชน์ สังกสิน

กล่าวได้ว่า ในวรรณกรรมที่เกี่ยวกับปรัชญาการเมืองตะวันตกส่วนใหญ่จะแบ่งปรัชญาการเมืองออกเป็น 3 ยุค คือ (1) ปรัชญาการเมืองยุคคลาสสิก (classical political philosophy) หมายถึงปรัชญาการเมืองในยุคคลีก โดยมีโสเครตีสเป็นผู้ให้กำเนิด สืบทอดและพัฒนาต่อมาโดยเพลโต และเจริญถึงขีดสูงสุดในสมัยของอริสโตเติล นักปรัชญาทั้งสามท่านนี้ถือเป็นเสาหลักของปรัชญาการเมืองยุคคลาสสิก (2) ปรัชญาการเมืองยุคกลาง (middle ages political philosophy) หมายถึงปรัชญาการเมืองที่มีการพัฒนาขึ้นมาในยุโรปนับตั้งแต่ศตวรรษที่ 5-15 โดยเริ่มตั้งแต่การล่มสลายของจักรวรรดิโรมันตะวันตก จนถึงการเริ่มต้นของสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา ซึ่งเป็นการก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ นักปรัชญาการเมืองที่สำคัญในยุคนี้ ได้แก่ เซนต์ออกัสติน (St. Augustine) และเซนต์อาควินัส (St. Thomas Aquinas) และ (3) ปรัชญาการเมืองยุคสมัยใหม่ (modern political philosophy) หมายถึงปรัชญาการเมืองที่มีการพัฒนาขึ้นมาในช่วงศตวรรษที่ 16-19 เพื่อเป็นการต่อต้านปรัชญาการเมืองยุคกลางซึ่งมีรากฐานอยู่บนปรัชญาการเมืองยุคคลาสสิกอีกทีหนึ่ง นักปรัชญาการเมืองยุคใหม่ แม้จะมีแนวคิดที่ต่างกันในเรื่องรายละเอียด แต่มีความเห็นที่สอดคล้องต้องกันในเรื่องของการปฏิเสธแนวคิดของปรัชญาการเมืองยุคคลาสสิกว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ซึ่งนักปรัชญาการเมืองคนสำคัญในยุคนี้ ได้แก่ แมคเคียเวลลี (Machiavelli) โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) จอห์น ล็อก (John Locke) รูสโซ (Jean-Jacques Rousseau) เบอร์ก (Edmund Burke) และมาร์กซ์ (Karl Marx) เป็นต้น

จากการที่ได้เป็นอาจารย์ประจำวิชาปรัชญาการเมืองมาเป็นเวลาหลายปี และได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดยุคหลังสมัยใหม่มาเป็นเวลายาวนาน ทำให้ผู้เขียนพบว่าการแบ่งยุคปรัชญาการเมืองแบบเดิมนั้นไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงอีกต่อไป เนื่องจากในปัจจุบันมีปรัชญาการเมืองแบบใหม่ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างออกไปจากยุคก่อนหน้านี้อย่างชัดเจน นั่นก็คือ “ปรัชญาการเมืองยุคหลังสมัยใหม่” (postmodern political philosophy) ซึ่งถือได้ว่าเป็นปรัชญาการเมืองยุคที่ 4 ปรัชญาการเมืองยุคหลังสมัยใหม่ (postmodern political philosophy) หมายถึงปรัชญาการเมืองที่พัฒนาขึ้นมาภายใต้แนวคิดทฤษฎียุคหลังสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นมาในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ในฐานะที่เป็นผลมาจากการวิพากษ์ความรู้แบบสมัยใหม่ (modern) ในสังคมตะวันตก นักปรัชญาที่สำคัญที่เป็นผู้บุกเบิกแนวคิดในยุคนี้ ได้แก่ พูโก (Michel

* อาจารย์ประจำ, สำนักวิชาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, E-mail: wawit999@hotmail.com

Foucault) แดร์ริดา (Jacques Derrida) ลีโยตาร์ด (Jean Francois Lyotard) เดอเลซ (Gilles Deleuze) และร็องซีแยร์ (Jacques Ranciere) เป็นต้น นักปรัชญาเหล่านี้แม้จะไม่ได้อธิบายในเรื่องของการเมืองการปกครองไว้โดยตรง แต่ผลงานของนักปรัชญากลุ่มนี้ก็มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อแนวคิดทางการเมืองการปกครองในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 และช่วงต้นศตวรรษที่ 21 อย่างชัดเจน

ซึ่งในหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้นำเสนอแนวคิดต่อวงวิชาการรัฐศาสตร์ในประเทศไทยว่า ควรจะมีการปรับปรุงข้อมูลเกี่ยวกับยุคของปรัชญาการเมืองในเอกสารและตำราต่าง ๆ จาก 3 ยุค เป็น 4 ยุค ดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้องสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันมากขึ้น โดยในหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้มุ่งศึกษาใน 2 ประเด็นหลัก คือ (1) แนวคิดและทฤษฎีของปรัชญาการเมืองยุคหลังสมัยใหม่ และ (2) สภาพการณ์ทางการเมืองยุคหลังสมัยใหม่ ซึ่งเป็นผลที่เกิดจากการนำเอาแนวคิดทฤษฎีของปรัชญาการเมืองยุคหลังสมัยใหม่ไปปฏิบัติพร้อมทั้งการวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของปรัชญาการเมืองยุคหลังสมัยใหม่อีกด้วย

แนวคิดและทฤษฎีของปรัชญาการเมืองยุคหลังสมัยใหม่

ในบทนี้เป็นการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีของปรัชญาการเมืองยุคหลังสมัยใหม่ ซึ่งเริ่มมีอิทธิพลขึ้นมาในช่วงประมาณครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 แม้นักปรัชญายุคหลังสมัยใหม่หลายคนอาจจะไม่ใช่ นักปรัชญาการเมืองโดยตรง แต่แนวคิดของนักปรัชญาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อแนวคิดทฤษฎีและการปฏิบัติในทางรัฐศาสตร์อย่างเป็นรูปธรรม โดยในบทนี้ผู้เขียนจะได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ส่วน คือ (1) ความหมายของยุคหลังสมัยใหม่ (2) ความเป็นมาของยุคหลังสมัยใหม่ (3) ชีวิตและผลงานของนักปรัชญาที่เลือกมาศึกษา และ (4) ปรัชญาการเมืองของนักปรัชญาที่เลือกมาศึกษา สำหรับเนื้อหาที่เป็นรายละเอียดในแต่ละส่วนมีดังต่อไปนี้

ความหมายของยุคหลังสมัยใหม่

การให้นิยามคำว่า “หลังสมัยใหม่” (postmodern) เป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันอยู่ในวงวิชาการว่าคำนี้มีความหมายว่าอะไรแน่ คำนิยามที่อธิบายโดยนักวิชาการแต่ละคนนั้นมีความแตกต่างหลากหลายเป็นอย่างยิ่ง เมื่อพิจารณาในแง่ของช่วงเวลา นักวิชาการส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่าสังคมยุคหลังสมัยใหม่ (postmodern society) เกิดขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองในประเทศทุนนิยมก้าวหน้า แม้ว่านักวิชาการเหล่านี้จะมีความเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับความต่อเนื่องหรือการแยกขาดตัดตอนระหว่างยุคสมัยใหม่และยุคหลังสมัยใหม่ ซึ่งผู้เขียนได้ยกตัวอย่างความคิดเห็นของนักวิชาการ/นักปรัชญาบางส่วนเกี่ยวกับช่วงเวลาการเกิดขึ้นของยุคหลังสมัยใหม่ อาทิ

เจมสัน (Fredric Jameson) ได้อธิบายความหมายของคำว่า “หลังสมัยใหม่นิยม” ในฐานะที่เป็นแนวโน้มของโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่บริสุทธิ์กว่าและเป็นนามธรรมมากกว่าของระบอบทุนนิยมที่เริ่มต้นมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 1960 (อ้างใน Dickens and Fontana, 1994, p. 4)

ฟูโก (Michel Foucault) ถึงแม้ว่าจะไม่ยอมรับว่าตนเองเป็นนักปรัชญายุคหลังสมัยใหม่ (postmodernist) แต่ในการศึกษาเกี่ยวกับโบราณคดี (archaeological) ยุคแรก เขาได้อธิบายเกี่ยวกับยุคสมัยใหม่ (modern) ในฐานะที่เป็นการขยายต่อเนื่องมาจากทศวรรษที่ 1800 ถึง 1950 และชี้ให้เห็นว่าในปัจจุบันนี้กำลังมีสิ่งใหม่เกิดขึ้น (อ้างใน Dickens and Fontana, 1994, p. 4)

ลีโยตาร์ด (Jean-Francois Lyotard) ได้ปฏิเสธแนวคิดเกี่ยวกับสมัยใหม่-หลังสมัยใหม่ (modern-postmodern) ทั้งหมด โดยเห็นว่า “หลังสมัยใหม่นิยม” (postmodernism) เป็นแนวคิดแบบสมัยใหม่นิยม (modernism) ซึ่งสื่อนัยว่าความพยายามในการแบ่งเป็นยุคต่าง ๆ นั้นเป็นแนวคิดที่ผิดพลาดของนักปรัชญายุคสมัยใหม่ (อ้างใน Dickens and Fontana, 1994, p. 4)

จากแนวคิดเกี่ยวกับช่วงเวลาการเกิดขึ้นของยุคหลังสมัยใหม่หรือยุคหลังสมัยใหม่นิยมที่หลากหลายได้นำไปสู่คำอธิบายเชิงทฤษฎีเกี่ยวสังคมและวัฒนธรรมแบบหลังสมัยใหม่ที่แตกต่างกันหลากหลายตามไปด้วย ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างคำนิยามของนักวิชาการ/นักปรัชญาบางส่วนที่เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมแบบหลังสมัยใหม่ อาทิ

โบดริยาร์ (Jean Baurillard) ได้อธิบายความหมายของคำว่า “ความเป็นสมัยใหม่” (modernity) ในฐานะที่เป็นยุคของการถูกรวบงำโดยการผลิตและทุนนิยมอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้เครื่องจักรกล (mechanization) การทำให้เป็นสินค้า (commodification) และการแลกเปลี่ยนสากล (universal exchange) ในทางตรงกันข้าม สังคมยุคหลังสมัยใหม่ (postmodern society) เป็นสังคมแบบหลังอุตสาหกรรม (postindustrial) ที่หมายถึงการใช้เทคโนโลยีแบบใหม่ที่มีความสามารถในการผลิตซ้ำวัตถุและภาพลักษณ์อย่างไม่จำกัด ผลที่ตามมาคือสภาพสังคมแบบ “ล้ำความจริง” (hyper-real) ซึ่งความแตกต่างระหว่างของจริงและของที่ไม่จริงถูกลบล้างออกไปและดูเหมือนว่าจะจมอยู่ในกระแสของสัญญาณ (signs) และการจำลอง (simulations) อย่างไม่มีที่สิ้นสุด (อ้างใน Dickens and Fontana, 1994, p. 4)

ฟาร์เมอร์ (Farmer) ได้อธิบายไว้ว่า เมื่อมองในแง่ของปรัชญาคำว่า “หลังสมัยใหม่นิยม” (postmodernism) เป็นการแสดงความสงสัยหรือความไม่เชื่อถือเกี่ยวกับศักยภาพของมนุษย์ในการที่จะเข้าใจหรือสามารถนิยามสิ่งซึ่งเป็นความจริงสูงสุดหรือความจริงรวบยอด และการอธิบายลักษณะต่าง ๆ ของยุคหลังสมัยใหม่ในแง่มุมต่าง ๆ เป็นเรื่องของความพยายามที่จะสำรวจผลที่ตามมาและนัยที่เกี่ยวข้องกับความไม่เชื่อถือเหล่านี้ และเมื่อพิจารณาในแง่ของแนวคิดทางการเมืองและสังคม คำว่า หลังสมัยใหม่นิยมประกอบด้วยแนวคิดของความแตกต่าง การลดสิทธิพิเศษของคนชายขอบ และเสียงที่ถูกเก็บกดปิดกั้น โดยตัวอย่างของเสียงเหล่านี้ได้แก่ ชนกลุ่มน้อย ผู้หญิง ผู้ที่ถูกกดขี่ทางเพศ และการตกเป็นอาณานิคมในเชิงการเมืองและสังคม เป็นต้น (Farmer, 1997, p. 13)

โบกาสัน (Bogason) ได้อธิบายไว้ว่า เมื่อพิจารณาตามตัวอักษร คำว่า “หลังสมัยใหม่” (postmodern) หมายถึงการสิ้นสุดของยุคสมัยใหม่ และมีสิ่งใหม่เข้ามาแทนที่ซึ่งได้แก่ยุคหลังสมัยใหม่ ซึ่งคำนี้ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงเพราะยังมีสถานการณ์ที่หลายแง่มุมของชีวิตของคนเรายังอยู่ในยุคสมัยใหม่ แต่มีตัวบ่งชี้บางอย่างที่แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มที่แตกต่างออกไป ซึ่งเมื่อพิจารณาจากแนวโน้มดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสังคมกำลังดำเนินไปสู่รูปแบบใหม่ในเชิงคุณภาพ โดยความเป็นสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่ปรากฏอยู่คู่กันภายใต้การต่อสู้และขัดแย้งซึ่งกันและกัน (Bogason, 2004, pp. 3-4)

ซึ่งผู้เขียนได้สรุปแนวคิดแบบหลังสมัยใหม่ (postmodern) หมายถึงแนวคิดที่เป็นการตั้งข้อสงสัยต่อความเชื่อของยุคสมัยใหม่นิยม (modernism) การลดลงของความน่าเชื่อถือหรืออำนาจอันชอบธรรมของอภิธานาน (grand narratives) ที่เคยถูกใช้เป็นคำอธิบายเกี่ยวกับสังคม การเมืองและวิทยาศาสตร์ในยุคแห่งความรู้แจ้ง (enlightenment) การแสดงความสงสัยหรือความไม่เชื่อถือเกี่ยวกับศักยภาพของมนุษย์ในการที่จะเข้าใจหรือสามารถนิยามสิ่งซึ่งเป็นความจริงสูงสุดหรือความจริงรวบยอด การปฏิเสธแนวคิดของความเป็นไปได้ในการเป็นตัวแทนอย่างเป็นวัตถุวิสัย การปฏิเสธความเชื่อที่ว่าประวัติศาสตร์กำลังดำเนินไปสู่ความก้าวหน้า และปฏิเสธความเชื่อที่ว่าสามัญสำนึกของมนุษย์สามารถกำหนดและอธิบายสิ่งที่เป็นความดี (Good) สากัล ซึ่งจะนำไปสู่ชีวิตทางสังคมที่เป็นอุดมคติได้ในที่สุด ในขณะที่สังคมยุคหลังสมัยใหม่ (postmodern society) เป็นสังคมแบบหลังอุตสาหกรรม (postindustrial) ซึ่งมีการใช้เทคโนโลยีแบบใหม่ที่มีความสามารถในการผลิตซ้ำวัตถุและภาพลักษณ์อย่างไม่จำกัด ผลที่ตามมาก็คือสภาพสังคมแบบ “ล้ำความจริง” (hyper-real) ซึ่งความแตกต่างระหว่างของจริงและของที่ไม่จริงถูกลบล้างออกไป และเป็นสังคมที่จมอยู่ในกระแสของสัญญาณ (signs) และการจำลอง (simulations) อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ความเป็นมาของยุคหลังสมัยใหม่

แนวคิดแบบยุคหลังสมัยใหม่ถือกำเนิดขึ้นมาครั้งแรกในช่วงทศวรรษที่ 1960 ในสาขาจิตรกรรม สถาปัตยกรรมและวรรณกรรมวิจารณ์ (literary criticism) โดยเป็นการท้าทายศิลปะในยุคสมัยใหม่ด้วยรูปแบบและสาระของศิลปะที่แสดงถึงชีวิตประจำวัน (everyday life) การคิดนอกกรอบ (radical eclecticism) วัฒนธรรมกระแสรอง (subcultures) สื่อสารมวลชน (mass media) และบริโภคนิยม (consumerism) โดยแนวคิดแบบหลังสมัยใหม่เป็นการพัฒนาต่อเนื่องมาจากสำนักปรัชญา 2 สำนัก คือ (1) สำนักโครงสร้างนิยม (structuralism) และ (2) สำนักหลังโครงสร้างนิยม (poststructuralism) (ดูรายละเอียดใน Gabardi, 2001, pp. 3-5)

สำนักโครงสร้างนิยม (structuralism) มีรากฐานมาจากทฤษฎีภาษาของโซซูร์ (Ferdinand de Saussure) โดยโซซูร์ได้ชี้ให้เห็นว่าคนเรารู้จักโลกโดยผ่านสัญลักษณ์ที่เป็นภาษา (linguistic signs) หรือคำ (words) ซึ่งการที่จะเข้าใจความหมายได้จะต้องเข้าใจสถานภาพความสัมพันธ์ภายในระบบภาษา และจากรากฐานดังกล่าวนักวิชาการสำนักโครงสร้างนิยมได้สร้างระเบียบวิธีที่ใช้สำหรับวิเคราะห์สภาพการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ในฐานะที่เป็นผลผลิตของรหัส (codes) หรือระเบียบของภาษาที่เป็นฐานรองรับในระดับลึก (deep-seated linguistic orders) ทั้งชีวิตส่วนตัวของแต่ละคนและชีวิตในสังคมควรถูกวิเคราะห์ด้วยวิธีการเช่นเดียวกับการวิเคราะห์ภาษา เลวี-สเตรา (Claude Levi-Strauss) นักวิชาการในสาขามานุษยวิทยา ลากอง (Jacques Lacan) นักวิชาการในสาขาจิตวิเคราะห์ และอัลธุสแซร์ (Louis Althusser) นักวิชาการสายมาร์กซิสต์ได้มีส่วนในการพัฒนาวิธีการเชิงโครงสร้างขึ้นมา โดยโครงสร้างทางสังคมได้รับการตีความใหม่ในฐานะที่เป็นระบบของสัญลักษณ์ และตัวแทนที่เป็นมนุษย์ซึ่งเคยถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการอธิบายหรือทำความเข้าใจการทำงานของวัฒนธรรมและสังคมไม่ได้รับการให้ความสำคัญอีกต่อไป (ดูรายละเอียดใน Gabardi, 2001, pp. 3-5)

ประเด็นสำคัญที่สำนักโครงสร้างนิยม (structuralism) ต้องการชี้ให้เห็นก็คือ ภาษาไม่ใช่เครื่องมือสื่อสารที่ไร้เดียงสา แต่ภาษาเป็นเรื่องของระบบกฎเกณฑ์ที่ทำให้การสื่อสารเป็นไปได้ ความหมายเกิดขึ้นจากสิ่งที่ไม่มีความหมาย ซึ่งได้แก่ รหัส กฎเกณฑ์ กติกาหรือโครงสร้าง ดังนั้น เมื่อมองจากทัศนะของนักปรัชญาสำนักโครงสร้างนิยม สรรพสิ่งไม่มีความหมายในตัวเอง แต่รหัสกฎเกณฑ์ กติกาหรือโครงสร้างต่างหากที่กำหนดความหมายให้กับสรรพสิ่ง (ดูรายละเอียดใน ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2554ค, น. 214)

ต่อมาสำนักโครงสร้างนิยม (structuralism) ได้ถูกโต้แย้งและหักล้างจากสำนักหลังโครงสร้างนิยม (poststructuralism) ซึ่งเข้ามามีอิทธิพลแทนที่ โดยนักวิชาการที่สำคัญในสำนักนี้ได้แก่ นิทเช่ (Friedrich Nietzsche) และไฮเด็กเกอร์ (Martin Heidegger) นักปรัชญาสำนักอัตถิภาวนิยม (existentialism) ชาวยูเออร์มัน และวิทท์เกินสไตน์ (Ludwig Wittgenstein) นักปรัชญาชาวอังกฤษซึ่งวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีภาษา โดยนักปรัชญาสำนักหลังโครงสร้างนิยมปฏิเสธแนวคิดที่เชื่อว่ามีโครงสร้างของจิตใจหรือสังคมอยู่ตั้งแต่ดั้งเดิม ซึ่งเป็นระบบและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเป็นสากล นักปรัชญาในสำนักนี้ยืนยันว่าเครือข่ายทางภาษาเชิงสังคม (social linguistic networks) ซึ่งเรียกว่า “วาทกรรม” (discourse) เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาจากประวัติศาสตร์ และขึ้นอยู่กับบริบทหรือสิ่งแวดล้อม ในขณะที่สำนักโครงสร้างนิยมเห็นว่ามีโครงสร้างอยู่เบื้องหลังการกระทำของบุคคลและสังคมที่เราสามารถค้นพบหรือถอดรหัสออกมาได้ แต่สำนักหลังโครงสร้างนิยมเห็นตรงกันข้าม เพราะเมื่อวาทกรรมคือระบบของภาษาที่ถูกจัดการซึ่งควบคุมประสบการณ์ ภาษาโดยตัวของมันเองจึงเป็นการสร้างที่ไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอน (contingent construct) เป็นเพียงสัญลักษณ์ที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด (ดูรายละเอียดใน Gabardi, 2001, pp. 3-5)

แนวคิดที่เป็นแกนหลักของสำนักหลังโครงสร้างนิยมคือ (1) การไม่เชื่อในการมีอยู่ การดำรงอยู่ของรากฐาน ศูนย์กลาง องค์กรรวมหรือจุดกำเนิด โดยเห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงการคิดแบบหยุดนิ่งแน่นอนและตายตัวที่เชื่อในเรื่องของจุดคงที่ (fixed point) (2) การไม่เชื่อในสิ่งที่เรียกว่า “การปรากฏที่สมบูรณ์” (full presence) เพราะไม่มีสิ่งเหล่านี้ จะมีก็แต่การปรากฏที่ไม่ปรากฏ (the lost presence) ของสรรพสิ่ง และ (3) การไม่เชื่อเกี่ยวกับความเป็นศูนย์กลางของมนุษย์ในฐานะที่เป็นองค์ประธาน ความไม่เชื่อในความเป็นอิสระหรืออำนาจอธิปไตยของมนุษย์ในสังคม โดยเห็นว่าสิ่งที่เรียกว่า “มนุษย์” นั้นเป็นเพียงผลลัพธ์ของระบบสังคม (ดูรายละเอียดใน ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2554ค, น. 216-7) และจากแนวคิดของสำนักโครงสร้างนิยม (structuralism) และหลังโครงสร้างนิยม (poststructuralism) ดังกล่าวข้างต้นนี้เองที่เป็นรากฐานซึ่งก่อให้เกิดสำนักปรัชญาแบบหลังสมัยใหม่นิยม (postmodernism) ในเวลาต่อมา

ดังนั้น แนวคิดแบบหลังสมัยใหม่ (postmodern) จึงก่อตัวขึ้นมาเพื่อมุ่งวิพากษ์ปัญหาและความย้อนแย้งดังกล่าว โดยเปิดเผยให้เห็นถึงด้านตรงข้ามของสิ่งที่ยุคสมัยใหม่สร้างขึ้นหรือต้องการให้เป็น นำเสนอมุมมองและแง่คิดที่ยุคสมัยใหม่ละเลย เช่น ถ้ายุคสมัยใหม่เน้นในเรื่องของความเป็นศูนย์กลาง แนวคิดยุคหลังสมัยใหม่ก็จะเปิดเผยให้เห็นถึงส่วนที่อยู่ชายขอบ เป็นต้น นอกจากนี้แนวคิดยุคหลังสมัยใหม่ยังพัฒนาข้อวิพากษ์เพื่อโต้แย้งและหักล้างสิ่งที่ยุคสมัยใหม่ให้ความสำคัญ เช่น ในขณะที่แนวคิดยุคสมัยใหม่ให้ความสำคัญกับ “การปรากฏอยู่” “ความหมายของภาษา” และ “การคัดสรร” แนวคิดยุคหลังสมัยใหม่กลับสนใจในสิ่งที่ “ไม่ปรากฏ” “การใช้วรรณศิลป์” และ “การผสมผสาน” เป็นต้น ถ้าจะกล่าวโดยสรุปก็คือแนวคิดแบบหลัง

สมัยใหม่ถือกำเนิดขึ้นมาเพื่อต้องการชี้ให้เห็นถึงรอยแยกของความเป็นจริงทางสังคม นัยทางสังคม วัฒนธรรม และความเป็นการเมืองที่ปรากฏอยู่ในเหตุการณ์ร่วมสมัย ซึ่งก่อตัวขึ้นภายใต้ข้อคำถามเรื่องความแตกต่าง ความเป็นอื่นและความเป็นพหุนิยม โดยมีเป้าหมายหลักคือการท้าทายและหักล้างแนวคิดทุกอย่างของยุคสมัยใหม่ (ดูรายละเอียดในเกษม เพ็ญภินันท์, 2554, น. 285-7)

ผลงานของนักปรัชญาที่เลือกมาศึกษา

ผู้เขียนได้นำเสนอเกี่ยวกับปรัชญาการเมืองยุคหลังสมัยใหม่ โดยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีของนักปรัชญา ยุคหลังสมัยใหม่จำนวน 5 คน ได้แก่ ฟูโก (Michel Foucault) แดร์ริดา Jacques Derrida) ลีโยตาร์ด (Jean-Francois Lyotard) เดอเลซ (Gilles Deleuze) และร็องซีแยร์ (Jacques Ranciere) ซึ่งการที่ผู้เขียนเลือก ศึกษาปรัชญาการเมืองจากนักปรัชญา 5 คนนี้เนื่องจากนักปรัชญาเหล่านี้ได้อธิบายถึงประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับการเมืองการปกครองที่สอดคล้องกับนิยามของคำว่า “หลังสมัยใหม่” หรือ “หลังสมัยใหม่นิยม” ไว้อย่าง ชัดเจน ดังนี้

ปรัชญาการเมืองของฟูโก (Michel Foucault) ปรัชญาการเมืองของฟูโกตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิด ที่สำคัญ 2 ประการ คือ (1) แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจชีวะ ปรัชญาการเมืองของฟูโกมุ่งเน้นในเรื่องของอำนาจ แต่ อำนาจตามทัศนะของฟูโกมีลักษณะที่แตกต่างจากแนวคิดของนักวิชาการและคนโดยทั่วไป นั่นคือ ในขณะที่ คนโดยทั่วไปมักจะนึกถึงอำนาจในฐานะเป็นสิ่งที่ผูกติดอยู่กับผู้มีอำนาจหรือผูกติดอยู่กับตัวบุคคล อำนาจที่เป็น ทางการ เช่น ถ้าตำรวจใส่เครื่องแบบก็จะมีอำนาจและความชอบธรรม ถ้าตำรวจถอดเครื่องแบบออกก็เป็น สามัญชน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการมองว่าอำนาจไปผูกติดอยู่กับสถานภาพและตัวบุคคล แต่สำหรับฟูโก นั้น อำนาจเป็นสิ่งที่มีชีวิตในตัวเอง สามารถเคลื่อนย้ายไปมา และฟุ้งกระจายอยู่ทุกหนทุกแห่ง คล้ายกับ จุลินทรีย์ในอากาศที่ฟุ้งกระจายอยู่ทั่วไป ตามทัศนะของ ฟูโกอำนาจไม่จำเป็นต้องมาจากความสัมพันธ์จากบน ลงล่างหรือจากล่างขึ้นบน แต่ขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นคนไปหยิบมาใช้ได้ไม่จำเป็นต้องเป็นตำรวจจึงจะมีอำนาจนี้ได้ แม้จะเป็นคนธรรมดาไม่มียศตำแหน่งอะไร ถ้ารู้จักวิธีการก็สามารถมีอำนาจได้ เช่น ถ้าหากถูกตำรวจจับอย่าง ไม่เป็นธรรม เราก็สามารถไประดมสมัคร พรรคพวกมาประท้วงได้ เป็นต้น นอกจากนี้ ตามทัศนะของฟูโก อำนาจไม่จำเป็นต้องได้มาอย่างชอบธรรมหรือไม่ชอบธรรม แต่ขึ้นอยู่กับว่าสามารถที่จะสร้างความเข้าใจต่อ สาธารณชนจนทำให้รู้สึกว่ามีอำนาจได้หรือไม่ เช่น การที่ชาวบ้านรวมตัวกันปิดถนนประท้วงเนื่องจากได้รับความเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็สามารถมีอำนาจได้ ไม่เกี่ยวกับการใส่เครื่องแบบและไม่เกี่ยวข้องกับความชอบธรรมหรือความไม่ชอบธรรม โดยนัยนี้อำนาจจึงเป็นสิ่งที่มีชีวิต สิ้นไหลไปมาได้และไม่ได้ยึดโยงอยู่กับ ตัวคนหรือศูนย์กลาง ซึ่งฟูโกเรียกอำนาจในลักษณะดังกล่าวนี้ว่า “อำนาจชีวะ” (bio-power) และ (2) แนวคิด เกี่ยวกับการปกครองจิตวิญญาณ ฟูโกมีแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองแตกต่างไปจากนักปรัชญาการเมืองกระแส หลักที่มักจะมองรัฐเฉพาะในแง่ของอำนาจอธิปไตยและสถาบันของอำนาจเท่านั้น แต่ฟูโกหันไปให้ความสนใจ กับการทำงานของอำนาจการปกครองเองมากกว่า โดยฟูโกได้ตั้งข้อสังเกตว่าในศตวรรษที่ 18 ระบอบการ ปกครองของยุโรปได้มีการเปลี่ยนแปลงจากการที่เคยถูกครอบงำด้วยโครงสร้างของอำนาจอธิปไตย (structures of sovereignty) มาสู่การปกครองด้วยเทคนิควิธีการของการปกครอง (techniques of government) มากขึ้น เพื่อจัดการกับปัญหาของประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งฟูโกได้บัญญัติศัพท์ขึ้นมาเพื่อเรียก

เทคนิควิธีการปกครองแบบใหม่นี้ว่า “การปกครองจิตวิญญาณ” (governmentality) ซึ่งสื่อถึงการที่รัฐในยุคหลังสมัยใหม่ให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่อง “อำนาจอธิปไตย” และ “สถาบันของอำนาจ” น้อยลง และหันไปให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่อง “การปกครองจิตวิญญาณ” มากขึ้น การปกครองจิตวิญญาณจะมีลักษณะที่แตกต่างไปจากการปกครองด้วยการใช้อำนาจรัฐโดยตรง เนื่องจากรัฐเป็นสถาบันที่มีอำนาจอยู่นอกตัวบุคคล ในขณะที่การปกครองจิตวิญญาณเป็นการปกครองที่มีพลังอำนาจบังคับอยู่ภายในตัวบุคคล เป็นการปกครองที่ทำงานได้ด้วยตัวเองโดยไม่จำเป็นต้องผูกติดอยู่กับสถาบัน ซึ่งการปกครองแบบใหม่นี้เป็นผลมาจากการที่คนเราไปยอมรับความคิดอย่างใดอย่างหนึ่งว่าเป็นความจริง และนำเอาความจริงที่เรายอมรับนั้นมาใช้ปกครองหรือควบคุมตัวของเราเอง การปกครองแบบนี้จึงไม่มีสถาบันที่มีอำนาจมาปกครองในฐานะที่เป็น องค์อธิปัตย์ แต่เป็นลักษณะของการปกครองตัวเองด้วยจิตสำนึก

ปรัชญาการเมืองของแดร์ริดา Jacques Derrida) ปรัชญาการเมืองของแดร์ริดาตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดที่สำคัญคือ แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองของการรื้อสร้าง ปรัชญาการเมืองของแดร์ริดาไม่ได้เริ่มต้นจากการศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจของระบบการเมืองและสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ อย่างที่นักรัฐศาสตร์กระแสหลักนิยมศึกษากัน แต่แดร์ริดาให้ความสนใจต่อปัญหาความไม่เป็นกลางของการจัดวางความสัมพันธ์แบบคู่ตรงข้ามของคุณค่าต่าง ๆ ที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยการเข้าไปแทรกแซงความสัมพันธ์ดังกล่าว เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันท่ามกลางความไม่เท่าเทียมระหว่างสิ่งที่เป็คู่ตรงข้าม ซึ่งแดร์ริดาเรียกวิธีการของการเข้าไปแทรกแซงเพื่อสร้างความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นนี้ว่า “การรื้อสร้าง” (deconstruction) และเมื่อนำวิธีการดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจึงเกิดแนวคิดที่เรียกว่า “การเมืองของการรื้อสร้าง” (the politics of deconstruction) ขึ้นมา

“การเมืองของการรื้อสร้าง” เป็นการนำเสนอปัญหา และปฏิบัติการถอดถอนเพื่อเปิดปมหรือประเด็นปัญหาที่ถูกกลบเกลื่อน ปิดกั้นหรือซ่อนทับไว้ให้ปรากฏขึ้นมา สลายความย้อนแย้งภายในปมปัญหาที่กลั่นต่อกัน เพื่อคลี่คลายความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เป็นธรรม สร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม โดยมีเป้าหมายหลักคือการรักษาระยะความสัมพันธ์ระหว่างข้อตรงข้ามไว้ โดยมีให้ข้อใดข้อหนึ่งมากำกับหรือกำหนดอีกข้อหนึ่งได้ การรื้อสร้างเป็นระเบียบวิธีในแก้ไขปัญหามีอยู่ในระบบเหตุผล โดยการเปิดทางให้ข้อต่าง ๆ ที่เป็นคู่ตรงข้ามในระบบเหตุผลให้มีตำแหน่งแห่งที่เท่าเทียมกับอีกข้อหนึ่ง ซึ่งมีคุณค่าเหนือกว่า สำคัญกว่าหรือได้เปรียบกว่า การรื้อสร้างเป็นการถอดถอนกรอบความคิดที่ทำให้เราเชื่อว่าระบบคุณค่าดังกล่าวได้จัดวางคุณค่าต่าง ๆ ภายใต้อำนาจความหมายที่กำกับอยู่ ชี้ให้เห็นถึงความย้อนแย้งของระบบการอ้างเหตุผลและความสัมพันธ์ภายในคู่ ตรงข้าม และในขณะเดียวกันก็ได้ “แทนที่” (displacement) ความไม่เท่าเทียมกันของคุณค่าเหล่านั้น โดยการจัดวางรูปแบบของความสัมพันธ์เสียใหม่ให้เกิดความเสมอภาคทางคุณค่า ความหมาย และการรับรู้

ปรัชญาการเมืองของฌ็อง-ฟร็องซัวส์ ลียอตาร์ด (Jean-Francois Lyotard ปรัชญาการเมืองของลียอตาร์ดตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดที่สำคัญ 2 ประการ คือ (1) แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองเชิงสุนทรียศาสตร์ ปรัชญาการเมืองของลียอตาร์ดไม่ได้เริ่มต้นจากคำถามเชิงปรัชญาเหมือนกับนักปรัชญาการเมืองกระแสหลักที่มักจะพยายามแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับชีวิตที่ดีหรือสังคมที่ดี และในขณะเดียวกันปรัชญาการเมืองของลียอตาร์ดก็ไม่มีเนื้อหาสาระใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองเชิงสถาบันตามที่สาขาวิชาปรัชญาการเมืองมักจะมุ่งเน้น แต่ปรัชญาการเมืองของลียอตาร์ดกลับเน้นในเรื่องการตัดสินใจเชิงคุณค่า การตั้งคำถามเกี่ยวกับความชอบธรรม ความถูกต้องและความสมเหตุสมผลของการตัดสินใจทางการเมืองเป็นหลัก ทักษะทางการเมืองของลียอตาร์ดมีลักษณะเป็นการเมืองเชิงสุนทรียศาสตร์(aesthetics politics) นั่นคือ การเมืองคือความแตกต่างของทักษะที่ทุกคนสามารถมีความคิดเห็น และการตัดสินด้วยตนเองตามแนวคิด เหตุผลหรือความเข้าใจที่เป็นฐานรองรับทักษะทางการเมืองของแต่ละบุคคล ความแตกต่างทางความคิดเห็น (differend) คือสาระของการเมือง ในบรรดาทักษะ ความคิดเห็นและการตัดสินเชิงการเมืองที่หลากหลายเหล่านี้ไม่มีมาตรวัดความถูกต้องและความชอบธรรมได้ (incommensurability)

ตามทักษะของลียอตาร์ด การเมืองเกิดขึ้นในกระบวนการของการนำเสนอการตัดสินเชิงคุณค่า โดยที่ “การนำเสนอ” (representation) หมายถึงสถานะที่ทำให้ความเป็นการเมืองของแต่ละการตัดสินใจเชิงคุณค่าปรากฏขึ้น ส่วนผลที่ตามมาคือทักษะที่เป็นจริงตามการตัดสินเชิงคุณค่าในขอบเขตของการเมืองที่เป็นอยู่หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการแสดงออกทางการเมืองคือ “การตัดสินเชิงการเมือง” (political judgment) ซึ่งแสดงถึงความเข้าใจในเหตุการณ์ตามทักษะของแต่ละบุคคล โดยทักษะที่แสดงออกมาจะมีความแตกต่างหลากหลาย และไม่มีมาตรวัดใดมาเป็นตัวตัดสินความถูก-ผิดได้ เนื่องจากทักษะและการตัดสินเชิงการเมืองเกิดขึ้นจากการรับรู้และความเข้าใจจากมุมมองของแต่ละคน ด้วยเหตุนี้ ลียอตาร์ด จึงถือว่าการตัดสินเชิงการเมืองเป็นเรื่องของการเปิดประเด็นเพื่อถกเถียงหรือโต้แย้งทางความคิด (dispute) ในลักษณะปลายเปิด ไม่ได้นำมาซึ่งข้อสรุปหรือสามารถนำไปสู่การหาฉันทามติร่วมกัน แต่เป็นการทำให้ทักษะปรากฏขึ้นและดำรงอยู่ในขอบเขตของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง ลียอตาร์ดให้ความสนใจกับปัญหาเรื่องการตัดสินเชิงการเมือง (political judgment) แต่ในแง่มุมที่แตกต่างจากนักปรัชญาการเมืองโดยทั่วไป นั่นคือ ในขณะที่นักปรัชญาการเมืองกระแสหลักมักจะให้ความสนใจหรือต้องการสร้างแนวทางที่นำไปสู่ความสมเหตุสมผลของการตัดสินใจ ส่วนลียอตาร์ดไม่ต้องการค้นหาความสมเหตุสมผลดังกล่าว ในทางตรงข้าม เขาต้องการให้การตัดสินใจเชิงการเมืองที่แต่ละฝ่ายเห็นชอบปรากฏขึ้น และสามารถสื่อความระหว่างกันภายใต้การโต้เถียงแบบปลายเปิด เพื่อเปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายของทักษะอย่างไม่มีข้อจำกัดและ (2) แนวคิดเกี่ยวกับการโต้เถียง ปรัชญาการเมืองของลียอตาร์ดให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่อง “การโต้เถียง” (dispute) เป็นอย่างมาก เนื่องจากการโต้เถียงเป็นสิ่งที่ทำให้การตัดสินทางการเมืองไม่มีที่สิ้นสุด และทำให้ความแตกต่างทางความคิดเห็นเป็นการเมืองที่ไร้ขีดจำกัด (the sublime politics) ซึ่งหมายถึงการที่ความแตกต่างทางความคิดเห็นจะทำให้เกิดทักษะ ความคิดเห็นและการโต้เถียงต่อกันโดยไม่จำเป็นต้องนำไปสู่ฉันทามติหรือข้อสรุปรวม นอกจากนี้ การโต้เถียงยังเป็นทางออกทางการเมืองอีกด้วย โดยที่การโต้เถียงจะก่อให้เกิดการจำแนก แจกแจงและสะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้รับทราบ ความรู้สึก รวมทั้งอคติต่าง ๆ ที่สอดแทรกอยู่ในทักษะและความคิดเห็นให้ปรากฏ

ขึ้นมา ซึ่งจะทำให้สามารถมองเห็นถึงความไม่สามารถหามาตรวัด (incommensurability) มาประเมินทัศนะ และความคิดเห็นนั้น ๆ ได้ นอกจากสิ่งที่เข้าใจจากการรับรู้รับทราบที่มีอยู่ในแต่ละทัศนะและความคิดเห็น ซึ่งจะทำให้ทุกคนตระหนักถึงสิ่งที่จริงได้อย่างถูกต้อง โดยไม่จำเป็นต้องมีข้อสรุปหรือฉันทามติ

ปรัชญาการเมืองของซีลส์ เดอเลซ (Gilles Deleuze) ปรัชญาการเมืองของเดอเลซ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดที่สำคัญ 2 ประการ คือ (1) แนวคิดเกี่ยวกับการกำลังจะเกิด/การกำลังจะเป็น แนวคิดสำคัญในปรัชญาการเมืองของเดอเลซ คือเรื่อง “การกำลังจะเกิด/การกำลังจะเป็น” (becoming) ซึ่งหมายถึงการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง (movement) ระหว่างสรรพสิ่ง เป็นสิ่งที่อยู่ระหว่างกลาง (in-between) เป็นพื้นที่ของความเชื่อมต่อ (connections) ใน 2 ระดับ ที่แต่ละส่วนของการกำลังจะเกิด/การกำลังจะเป็นต่างเปลี่ยนแปลงซึ่งกันและกัน ซึ่งเดอเลซเรียกการเชื่อมต่อนี้ว่า “เสียงส่วนน้อย” (minoritarian) เนื่องจากการกำลังจะเกิด/การกำลังจะเป็นเป็นสภาวะที่จะเป็นอย่างอื่นที่แตกต่างไปจากระบบการจัดประเภทที่ดำรงอยู่ เป็นการหนีห่างไปจากสิ่งที่ดำรงอยู่สู่สิ่งอื่นที่สังคมไม่ยอมรับหรือยังรับรู้ไม่ได้ การกำลังจะเกิด/การกำลังจะเป็นตามทัศนะของเดอเลซจึงเป็นเสียงส่วนน้อยเสมอ การกำลังจะเกิด/การกำลังจะเป็นเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อสลายเอกลักษณ์หรือสลายสังกัด เป็นพื้นที่ของการสลายเส้นแบ่งแบบต่าง ๆ มารวมกันจนเกิดเป็นและพื้นที่ใหม่ เป็นพื้นที่ของการสลายเส้นแบ่งใหม่ (deterritorialization) มารวมกัน การกำลังจะเกิด/การกำลังจะเป็นไม่มีประวัติศาสตร์แบบเส้นตรง แต่เป็นกระบวนการของการแปรเปลี่ยนไปเป็นสิ่งอื่นตลอดเวลาเพื่อต่อต้านขัดขืนรูปแบบการคิดแบบการเป็นตัวแทนที่ดำรงอยู่ ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวเป็นพื้นฐานของแนวคิดเรื่อง “การเมืองของการเป็น-เสียงส่วนน้อย (a politics of becoming-minoritarian) ของเดอเลซ (2) แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองของการเป็น-เสียงส่วนน้อย ถ้าเราเทียบเคียงอุปมานี้กับเรื่อง “ประชาธิปไตย” เราก็คงจะเริ่มเห็นว่าระบอบประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกนั้น ไม่ใช่สิ่งที่เบี่ยงเบนไปจากระบอบประชาธิปไตย “มาตรฐาน” ของอังกฤษหรืออเมริกา แต่จะทำให้ประชาธิปไตยมาตรฐานในประเทศต้นแบบเหล่านี้ “กำลังจะกลายเป็น-ประชาธิปไตยเสียงส่วนน้อย” ไป ตามทัศนะของเดอเลซ “เสียงส่วนใหญ่” (majoritarian) เป็นผลลัพธ์ของอำนาจและการครอบงำของพลังต่าง ๆ ที่ตกผลึกเป็น “มาตรฐาน” ในสังคม ดังนั้น เสียงส่วนใหญ่จึงไม่ใช่เรื่องของการเป็นตัวแทนอย่างที่มีมักจะเข้าใจกัน เพราะไม่ได้เป็นตัวแทนของใครหรืออะไรทั้งสิ้น เสียงส่วนใหญ่ถูกสร้างขึ้นมาจากกลไกของอำนาจ กลไกอำนาจของเสียงส่วนใหญ่คือลักษณะแบบฉบับต่าง ๆ ที่สังคมสร้างขึ้นในทางกลับกัน “เสียงส่วนน้อย” (minoritarian) คือการกำลังจะเกิด/การกำลังจะเป็นสำหรับทุกคน เนื่องจากทุกคนมีโอกาสเบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานหลักได้เสมอ โดยนัยนี้เสียงส่วนน้อยจึงมีศักยภาพในการสร้างสิ่งที่กำลังจะเกิด/สิ่งที่กำลังจะเป็น ความสำคัญจึงไม่ได้อยู่ที่เสียงส่วนใหญ่ เนื่องจากไม่มีสิ่งที่เรียกว่า “การกำลังจะเป็น-เสียงส่วนใหญ่” (becoming-majoritarian) จะมีก็แต่กระบวนการ “กำลังจะเป็น-เสียงส่วนน้อย” (becoming-minoritarian) การกำลังจะเกิด/การกำลังจะเป็นทุกชนิดจึงเป็นเรื่องของเสียงส่วนน้อย

ปรัชญาการเมืองของฌาคส์ ร็องซีแยร์ (Jacques Ranciere) ปรัชญาการเมืองของร็องซีแยร์ตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดที่สำคัญ 3 ประการ คือ (1) แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่ไม่มีส่วนทางการเมือง แนวคิดเกี่ยวกับ “การมีส่วนของภาคส่วนที่ไม่มีส่วนทางการเมือง” (the part of those who have no part) หรือ “ส่วนที่ถูกนับเพื่อที่จะไม่นับรวมให้เป็นส่วน” (the uncounted in a space where they are countable as uncounted) ของร็องซีแยร์ ถือเป็นการเปิดพรมแดนใหม่ให้กับวิชารัฐศาสตร์โดยการเพิ่มหน่วยในการวิเคราะห์ทางการเมืองให้กับวิชารัฐศาสตร์ โดยที่ผ่านมาวิชารัฐศาสตร์มักจะพูดกันอยู่แต่เรื่องของรัฐชาติ อำนาจอธิปไตย กฎหมาย รัฐธรรมนูญ พรรคการเมือง และการเลือกตั้ง อันมีผลทำให้การศึกษาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ในทางการเมืองและสังคมเกิดการบิดเบี้ยว เบี่ยงเบน และไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ตามทัศนะของร็องซีแยร์ สิ่งที่เราเรียกว่า “การเมือง” ไม่ใช่เรื่องของการใช้อำนาจหรือเรื่องของความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์อย่างที่จะมักจะเข้าใจกันในแวดวงการเมืองการปกครอง แต่การเมืองคือรูปแบบของการกระทำที่มีตัวแสดงเฉพาะและมีตรรกะ/เหตุผลเฉพาะ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ “การเมือง” อยู่ที่มีการมีตัวตนเฉพาะที่สร้างความสัมพันธ์ทางการเมืองเฉพาะแบบหนึ่งขึ้นมา ดังนั้น การเมืองจึงไม่ใช่สิ่งที่ถูกกำหนดหรือนิยามไว้ล่วงหน้า เช่น ประชาธิปไตยหรือการเลือกตั้ง แต่การเมืองเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ที่เกิดจากการมีส่วน (part-taking) ของภาคส่วนที่ถูกนับเพื่อที่จะไม่นับรวมให้เป็นส่วน ในรูปของการกระทำทางการเมืองแบบต่าง ๆ โดยนัยนี้ “การเมือง” จึงถือกำเนิดหรือเริ่มต้นเมื่อมีการสร้าง ตัวแสดงหรือตัวกระทำทางการเมือง (political subject) เฉพาะชนิดหนึ่งขึ้นมา นั่นคือ “ภาคส่วนที่ถูกนับเพื่อที่จะไม่นับรวมให้เป็นส่วน” ต้องการเข้ามามีส่วนในกระบวนการปกครองและถูกปกครอง เปลี่ยนฐานะของตัวเองจากการถูกจัดประเภทแยกแยะของสังคม (social categories) สู่การเป็นตัวแสดงทางการเมืองเอง การเมืองสำหรับร็องซีแยร์จึงเป็นการแสดง “ความไม่เห็นด้วย/เห็นไม่ตรงกัน” (disagreement) กับสิ่งที่ดำรงอยู่ พร้อมกับทำให้สิ่งที่ไม่เห็นด้วย/เห็นไม่ตรงกันเหล่านั้นปรากฏเด่นชัดขึ้นมา

ดังนั้น การเมืองจึงทำให้เราเห็นในสิ่งที่ไม่เคยเห็นมาก่อน และคิดในสิ่งที่ไม่เคยคิดมาก่อน คิดไม่ได้ คิดไม่ถึง หรือไม่คิดว่าจะคิด ซึ่งเป็นผลมาจากระบบการแบ่งแยกการรับรู้ที่เรามีอยู่ไม่อนุญาตหรือไม่เปิดโอกาสให้เราคิดหรือให้เราลอง (2) แนวคิดเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ของการเมือง (aesthetics of politics) ของร็องซีแยร์ ถือเป็นการเปิดพื้นที่แบบอื่นให้กับการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ โดยที่ผ่านมาการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์มักจะวนเวียนอยู่แต่เรื่องของศีลธรรมและจริยธรรมของผู้ปกครอง โดยไม่ได้ตระหนักว่าศีลธรรมที่ดีจริยธรรมที่ดีต่างก็เป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของการจัดระเบียบสังคม ร็องซีแยร์ได้ชี้ให้เห็นว่าทั้งศีลธรรมและจริยธรรมต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของสุนทรียศาสตร์ในความหมายที่เป็นระบบของการแบ่งแยกการรับรู้ชนิดหนึ่งของคนในสังคม ความเป็นการเมืองจึงไม่ได้เกิดแบบทันทีทันใด แต่เกิดจากสถานการณ์ของการโต้แย้งถกเถียงที่หลากหลายและทำให้สิ่งที่ปรากฏกลายเป็นปัญหาขึ้นมา ความเป็นการเมืองจึงเป็นเรื่องของสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) เนื่องจากนำไปสู่การจัดและการแบ่งแยกความเป็นจริงทางสังคมใหม่ ด้วยการสร้างการรับรู้แบบใหม่ขึ้นมา เพื่อทำให้เสียงและตัวตนที่ไม่เคยมีเสียงและไม่เคยมีพื้นที่ได้กลับเข้ามามีเสียงและมีพื้นที่ในระบบการสื่อสารของสังคม ความเป็นการเมืองจึงเป็นการสร้างฉากหรือเวทีสำหรับการสนทนาที่ไม่เคยมีมาก่อน ด้วยการสลายสันคลอนระบบระเบียบที่ดำรงอยู่ ส่วนตัวแสดงทางการเมืองก็สร้างขึ้นมาจากสถานการณ์ที่ผิดพลาดและบิดเบี้ยวของ

ระบบ ถ้าหากไม่มีการต่อสู้เคลื่อนไหวก็จะมีตัวแสดงทางการเมืองเกิดขึ้น และเมื่อการเมืองคือการปรับเปลี่ยนการรับรู้ของคนในสังคม ดังนั้น การเมืองสำหรับร้องซีแอร์จึงมีลักษณะคล้ายกับการเขียนบทวีที่จะต้องจินตนาการเกี่ยวกับสิ่งที่นำเสนอไม่ได้หรือสิ่งที่พูดไม่ได้และ (3) แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยของผู้ที่ไม่มีส่วน ตามทัศนะของ ร้องซีแอร์ ประชาธิปไตยไม่ใช่การเลือกตั้งที่เสรีและยุติธรรม ไม่ใช่การแบ่งแยกอำนาจ และไม่ใช้เรื่องของสถาบันต่าง ๆ ที่อ้างว่าเป็นส่วนของประชาธิปไตย แต่สาระสำคัญของประชาธิปไตยคือ อำนาจของคนที่ไม่สมควรจะมีอำนาจ และการปกครองโดยคนที่ไม่สมควรจะมาเป็นผู้ปกครอง นั่นคือ เป็นอำนาจและการปกครองของส่วนที่ถูกละทิ้งเพื่อที่จะไม่นับรวมให้เป็นส่วน ประชาธิปไตยคือการเกิดขึ้นของตัวแสดงทางการเมืองแบบใหม่ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ผ่านการสร้างพื้นที่เฉพาะ การรับรู้เฉพาะ เพื่อเรียกร้องความเสมอภาคและความเท่าเทียมกัน สำหรับร้องซีแอร์ การเมืองกับประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก ถ้าไม่มีประชาธิปไตยก็จะเป็นการเมือง แต่ประชาธิปไตยในแบบของร้องซีแอร์เป็นประชาธิปไตยในความหมายของการปกครองโดยคนที่ไม่เสมอภาคและเท่าเทียมกัน เป็นการปกครองของประชาชนที่ไม่มีอำนาจ ไม่มีชื่อ ไม่มีเสียง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเป็น “ประชาธิปไตยของผู้ที่ไม่มีส่วน” (democracy of who have no part) ไม่ใช่ประชาธิปไตยแบบเลือกตั้งตัวแทนอย่างที่เราเข้าใจกันในปัจจุบัน

จากแนวคิดและทฤษฎีของปรัชญาการเมืองยุคหลังสมัยใหม่ จากทรรศนะของนักปรัชญาทั้ง 5 คน ที่นำเสนอมาทั้งหมดข้างต้น ผู้เขียนได้วิเคราะห์เพื่อหาหลักสำคัญหรือลักษณะรวมอย่างกว้าง ๆ ของปรัชญาการเมืองยุคหลังสมัยใหม่ และพบว่าลักษณะสำคัญของปรัชญาการเมืองยุคหลังสมัยใหม่มีดังต่อไปนี้

(1) ปรัชญาการเมืองยุคหลังสมัยใหม่มีทรรศนะเกี่ยวกับอำนาจว่าอำนาจมีลักษณะฟุ้งกระจาย ไม่ยึดโยงอยู่กับตัวบุคคล สถานภาพหรือสถาบัน แต่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของความสัมพันธ์และปฏิบัติการของความสัมพันธ์นั้น การใช้อำนาจจะเป็นไปในลักษณะของอำนาจอ่อน (soft power) โดยการปกครองจิตวิญญาณของประชาชน มากกว่าการใช้อาวุธและกำลังทหารซึ่งถือว่าเป็นอำนาจแข็ง (hard power)

(2) ปรัชญาการเมืองยุคหลังสมัยใหม่จะมุ่งเน้นในเรื่องของการเสนอหรือเปิดปมปัญหาที่ถูกกลบเกลียดปิดบังหรือทับซ้อนไว้ในสังคมให้ปรากฏขึ้นมา สลายความย้อนแย้งภายในปมปัญหาที่ลึกล้ำต่อกัน เพื่อแก้ไขความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เป็นธรรม และสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม

(3) ปรัชญาการเมืองยุคหลังสมัยใหม่เห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องของสุนทรียศาสตร์ (aesthetics) ไม่สามารถหาหลักเกณฑ์ใด ๆ มาวัดความถูกต้องและชอบธรรมได้ เครื่องมือที่จะนำไปสู่ทางออกทางการเมืองก็คือการโต้เถียง (dispute) ความยุติธรรมที่แท้จริงจะเกิดขึ้นได้ เมื่อระบบการเมืองที่เป็นอยู่ นำเราไปสู่การโต้เถียงอันไม่มีที่สิ้นสุด

(4) ปรัชญาการเมืองยุคหลังสมัยใหม่จะมุ่งเน้นในเรื่องของการกำลังจะเกิด/การกำลังจะเป็น (becoming) ไม่เชื่อในเรื่องของเอกลักษณ์และระเบียบกฎเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัว การเมืองเป็นเรื่องของเสียงส่วนน้อย (minoritarian) ที่พยายามต่อต้านขัดขืนอำนาจกระแสหลักที่ครอบงำสังคมอยู่ ก่อให้เกิดการสลายเส้นแบ่งต่าง ๆ ที่ดำรงอยู่ และนำไปสู่การลากเส้นแบ่งใหม่อยู่ตลอดเวลา

(5) ปรัชญาการเมืองยุคหลังสมัยใหม่จะให้ความสำคัญกับภาคส่วนที่ถูกเก็บกด ปิดกั้น ไม่มีสิทธิ ไม่มีเสียง โดยพยายามหาวิธีสลายระเบียบกฎเกณฑ์และเส้นแบ่งต่าง ๆ ที่ดำรงอยู่ เพื่อเปิดพื้นที่ให้กับภาคส่วนที่ไม่มีส่วนทางการเมืองให้สามารถเข้ามามีส่วนในกระบวนการปกครองและถูกปกครอง

(6) ประชาธิปไตยแบบหลังสมัยใหม่เป็นระบบทางการเมืองซึ่งมีที่ว่างให้กับความเห็นแย้งหรือการไม่เห็นด้วย (disagreement) และภาคส่วนที่ไม่เคยมีสิทธิมีเสียงมาก่อน เป็นประชาธิปไตยของคนที่เสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่ใช่ประชาธิปไตยแบบเลือกตั้งตัวแทน

สภาวะการณ์ทางการเมืองยุคหลังสมัยใหม่

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวกับการเมืองยุคหลังสมัยใหม่ ผู้เขียนพบว่ามีสภาวะการณ์ทางการเมืองที่สำคัญอย่างน้อย 5 ประการ เกิดขึ้นในการเมืองโลกยุคหลังสมัยใหม่ คือ (1) การพร่าเลือนของแนวคิดเรื่องรัฐชาติ (2) อำนาจอธิปไตยแบบจักรวรรดิ (3) ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ (4) ประชาธิปไตยแบบเข้มข้น และ (5) การเมืองโลก สภาวะการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนตั้งอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาการเมืองยุคหลังสมัยใหม่ หรือมีวิธีคิดที่คล้ายคลึงหรือสอดคล้องกับปรัชญาการเมืองยุคหลังสมัยใหม่ทั้งสิ้น ซึ่งสาระสำคัญของสภาวะการณ์ทางการเมืองยุคหลังสมัยใหม่แต่ละประการมีดังต่อไปนี้

การพร่าเลือนของแนวคิดเรื่องรัฐชาติ (Blurred Nation-State Concept) ในโลกยุคไร้พรมแดนที่การคมนาคมติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็วและตัดข้ามอาณาเขตของรัฐ ความคิดเรื่องอำนาจอธิปไตยของรัฐที่มีเหนืออาณาเขตประเทศต้องได้รับการทบทวน การเคลื่อนย้ายไหลเวียนที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและอย่างฉับพลันในทุกด้านของชีวิตมนุษย์ในโลกยุคปัจจุบัน นอกจากจะทำให้อาณาเขตของรัฐชาติมีลักษณะลื่นไหลไม่มั่นคงแล้ว ยังทำให้การห้ามการแทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน (non-intervention) ซึ่งเป็นหนึ่งในแนวคิดหลักของความคิดเรื่อง “อำนาจอธิปไตยแห่งชาติ” (national sovereignty) หรือ “อำนาจอธิปไตยของรัฐ” (state sovereignty) ในแบบของสนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย กลายเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ในโลกปัจจุบัน เมื่อโลกมีการเชื่อมโยงกระชับแน่นมากขึ้น ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลก เช่น ปัญหาความมั่นคงและสันติภาพโลก ได้กลายเป็นปัญหาร่วมกันของประชาคมโลก และไม่อาจปล่อยให้เกิดขึ้นกับความคิดเรื่องอำนาจอธิปไตยที่คับแคบ เด็ดขาดและตัดตอนได้อีกต่อไป เนื่องจากเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในโลก ปัญหาต่าง ๆ จะส่งผลกระทบต่อประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก แต่ในระดับและในอัตราส่วนที่แตกต่างกันไป หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือในโลกยุคหลังสมัยใหม่มีประเด็นปัญหาที่กว้างไกลไปกว่าอาณาเขตของรัฐ และมีตัวแสดงอื่น ๆ บนเวทีการเมืองที่ไม่ใช่รัฐ (non-state actors) เพิ่มมากขึ้น เช่น องค์การโลกบาลทางด้านเศรษฐกิจและการค้า องค์การพัฒนาเอกชนที่ทำงานตัดข้ามพรมแดนรัฐชาติ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ และบริษัทธุรกิจข้ามชาติ เป็นต้น นอกจากนี้ สภาพความสัมพันธ์ระหว่างรัฐก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเช่นเดียวกัน ที่เห็นได้ชัดเจนก็คือแม้ว่ารัฐยังคงมีบทบาทอยู่ต่อไปในโลกยุคหลังสมัยใหม่ แต่ลักษณะการแข่งขันระหว่างรัฐได้เปลี่ยนไปอย่างมาก การแข่งขันเพื่อแย่งชิงดินแดนและทรัพยากรที่เคยเป็นลักษณะสำคัญของการแข่งขันทางอำนาจในอดีตคงอยากที่จะหวนกลับมาในยุคนี้ การแข่งขันในยุคหลังสมัยใหม่อยู่ที่การแข่งขันกันแสวงหาตลาดที่กลายมามีสภาพข้ามชาติอย่างแท้จริง การค้าและช่องทางเข้าสู่ตลาดโลกมีอาจจะดำเนินไปในรูปแบบที่เรียกว่าลัทธิพาณิชย์นิยม (mercantilism) ที่เคยเป็นลักษณะหนึ่งของการแข่งขันเพื่อผูกขาดอำนาจและผลประโยชน์ใน

อดีต แต่การดำเนินกิจกรรมทางการค้าในยุคหลังสมัยใหม่ มีกลไกและวิธีการที่หลากหลายและสลับซับซ้อนมากขึ้น

อำนาจอธิปไตยแบบจักรวรรดิ (Imperial Sovereignty) ในโลกยุคหลังสมัยใหม่รัฐชาติมีบทบาทน้อยลง แต่องค์กรเหนือชาติหรือองค์กรโลกบาลจะมีบทบาทเพิ่มมากขึ้น ที่เป็นเช่นนี้เพราะบทบาทหลักของจักรวรรดิคือผู้ไกล่เกลี่ยและผู้ดูแลระบบ ส่วนอำนาจของจักรวรรดิเป็นอำนาจแบบตำรวจ คือทำหน้าที่ตรวจสอบตราสอดส่องให้เป็นไปตามระเบียบโลกชุดใหม่ที่กำหนดขึ้น อำนาจแบบตำรวจของจักรวรรดิจะใช้ทั้งอำนาจอ่อนและอำนาจแข็งควบคู่กันไป อำนาจอ่อนใช้สำหรับความเห็นพ้องต้องกันเพื่อให้ได้รับความร่วมมือจากประเทศสมาชิกของจักรวรรดิ ส่วนอำนาจแข็งโดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจทางทหารจะใช้ในฐานะที่เป็นกำลังสำรอง พร้อมนำมาใช้ได้ทุกเมื่อหากจำเป็น อำนาจแบบตำรวจทำให้จักรวรรดิต้องหันมาให้ความสำคัญกับการจัดระเบียบการรับรู้ของคนในโลก ผ่านสื่อสมัยใหม่ต่าง ๆ เป็นการใช้อำนาจแบบที่ฟูโก (Foucault) เรียกว่า “อำนาจชีวะ” (bio-power) ซึ่งหมายถึงเทคนิควิทยาการต่าง ๆ ที่นำไปสู่การผลิต การวิเคราะห์ และการจัดการกับตัวตนของมนุษย์เพื่อผลในการสยบยอมและง่ายแก่การควบคุมปกครอง อำนาจชีวะเป็นอำนาจในการจัดระเบียบ ควบคุม อธิบาย นิยามตัวตนของมนุษย์ เป็นกรอบในการตีความการดำเนินชีวิต และตอกย้ำรูปแบบชีวิตประจำวันของประชาชน อำนาจอธิปไตยแบบจักรวรรดิจึงเป็นอำนาจชีวะในความหมายที่ฟูโกพูดถึง ส่วนการเมืองของจักรวรรดิจะเป็นการเมืองชีวะ (bio-politics) ซึ่งหมายถึงการบริหารจัดการและควบคุมชีวิตมนุษย์ถ้าหากอำนาจอธิปไตยของรัฐเป็นอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนแล้ว อำนาจอธิปไตยแบบจักรวรรดิก็จะเป็นอำนาจอธิปไตยเหนือชีวิต โดยนัยนี้ การเมืองแบบจักรวรรดิจึงเป็นเรื่องของการปกครองจิตวิญญาณ (governmentality) มากกว่าการปกครองอาณาเขตหรือประชากรอย่างการเมืองแบบรัฐชาติ และอำนาจอธิปไตยแบบจักรวรรดิจะเป็นอำนาจในเชิงรุกที่ทะลุทะลวงแทรกแซงเข้าไปทุกที่เพื่อผลในการควบคุมชีวิตจิตใจของคนโดยไม่คำนึงถึงอาณาเขตของรัฐชาติอีกต่อไป

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ (New Social Movement) ความขัดแย้งแบบใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน ได้แก่ ความขัดแย้งบนฐานของเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ความขัดแย้งบนฐานของเพศ และความขัดแย้งในเรื่องสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ความขัดแย้งแบบใหม่เหล่านี้แสดงออกมาในรูปของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมต่าง ๆ ซึ่งมีชื่อเรียกในภาษาอังกฤษว่า “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่” (new social movement) เช่น ขบวนการสตรี ขบวนการศาสนายุคใหม่ ขบวนการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และขบวนการเรียกร้องสิทธิของคนพื้นเมืองดั้งเดิมในประเทศต่าง ๆ เป็นต้นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่เป็นการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนที่ต้องการเสนอทางเลือกใหม่ในการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในระดับโลก ที่การเมืองแบบตัวแทนหรือการเมืองในระบบพรรคที่ดำรงอยู่ไม่อยู่ในฐานะที่จะกระทำได้ เนื่องจากเป้าหมายหลักของการเมืองดังกล่าวอยู่ที่การหวังผลในการชนะการเลือกตั้งมากกว่าสนใจแก้ปัญหาในระดับโลก ประกอบกับแนวคิดเรื่องอำนาจอธิปไตยของรัฐที่เด็ดขาดและขาดตอนทำให้รัฐชาติไม่อยู่ในฐานะที่จะแก้ปัญหาในระดับโลกได้เพราะจะติดขัดในเรื่องของการแทรกแซงกิจการภายในของรัฐอื่น ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ แสดงให้เห็นว่าขบวนการภาคประชาชนสามารถทำอะไรได้บ้างในระดับของการเมืองโลกและทำอย่างไร โดยผ่านการรณรงค์เพื่อลดความน่าเชื่อถือของวาทกรรมหลักในเรื่อง

นั้น ๆ และเสนอวาทกรรมทางเลือกของตน เมื่อเป็นเช่นนี้อำนาจที่สำคัญของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ จึงมิใช่การแย่งชิงอำนาจรัฐอย่างขบวนการพรรคคอมมิวนิสต์ในอดีต แต่เป็นการท้าทายในเชิงวาทกรรม (discursive challenges) มากกว่า การช่วงชิงอำนาจรัฐ ถือเป็นลักษณะสำคัญของการเมืองแบบสมัยใหม่ (modern politics) ส่วนการเมืองแบบที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่พยายามต่อสู้เรียกร้องมีลักษณะที่เรียกว่า “การเมืองแบบหลังสมัยใหม่” (postmodern politics) ที่มีประชาชนธรรมดาทั่วทั้งในรูปของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่เป็นตัวแสดงหลัก ไม่ใช่รัฐชาติหรือพรรคการเมืองอย่างการเมืองแบบสมัยใหม่

ประชาธิปไตยแบบเข้มข้น (Radical Democracy) ในโลกยุคหลังสมัยใหม่จึงมีการหันกลับมาขบคิดทบทวนเกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า “ประชาธิปไตย” (democracy) กันใหม่ ในโลกยุคหลังสงครามเย็นที่ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ได้กลายเป็นสิ่งที่ล้าสมัยไปแล้ว ปรากฏว่ามีประชาธิปไตย 2 แบบที่มีอิทธิพลและแข่งขันกันอยู่ในสังคม คือประชาธิปไตยแบบตัวแทน (representative democracy) และประชาธิปไตยแบบเข้มข้น (radical democracy)⁶ ประชาธิปไตยแบบตัวแทนจะเน้นในเรื่องของวิธีการในการทำให้ผลประโยชน์ของคนในสังคมได้รับการตอบสนองจากรัฐ ในขณะที่ประชาธิปไตยแบบเข้มข้นจะเน้นในเรื่องของการเปิดพื้นที่สาธารณะในสังคมให้มีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวาง เพื่อสร้างบทสนทนาสาธารณะอันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาาร่วมกัน มากกว่าการแก้ปัญหาผ่านระบบที่ดำรงอยู่ ประชาธิปไตยแบบเข้มข้นไม่ใช่เรื่องของ การช่วงชิงอำนาจรัฐ หรือการล้มล้างรัฐบาลผ่านการหย่อนบัตรเลือกตั้ง แต่เป็นเรื่องของการช่วงชิงการนำในการสร้างค่านิยม หรือการสร้างความหมายชุดใหม่ให้กับสิ่งที่ต่อสู้หรือเรียกร้องเพื่อให้มีฐานะเป็นค่านิยมหลักในสังคมมากกว่า ดังนั้น การเมืองของประชาธิปไตยแบบเข้มข้นจึงเป็นการเมืองแบบที่ต้องการแยกย่อยหรือสลายระบบที่ดำรงอยู่ เพื่อผลในการปรับเปลี่ยนทิศทาง หรือเพื่อกำหนดและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาเสียใหม่ อันจะนำไปสู่การสร้างวาทกรรมชุดเรื่องนั้น ๆ ขึ้นมาในสังคม

ประชาธิปไตยแบบเข้มข้น (radical democracy) มีความแตกต่างจากประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (participatory democracy) และประชาธิปไตยแบบตัวแทน (representative democracy) ตามแนวคิดของฝ่ายเสรีนิยม เนื่องจากประชาธิปไตยสองแบบหลังมีความหมายเพียงแคบ ๆ เฉพาะในแง่ที่หมายถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อปกป้องผลประโยชน์ส่วนตัว และการเมืองก็มีความหมายเพียงแคบ ๆ เฉพาะในแง่ที่หมายถึงการเลือกตั้งหรือการเลือกตัวแทน จึงมองไม่เห็นหรือก้าวไม่ทันความขัดแย้งแบบใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ส่วนประชาธิปไตยแบบเข้มข้นนั้นจะเน้นบทบาทที่ขยันขันแข็งของพลเมืองในการเข้าไปมีส่วนร่วมหรือเข้าไปมีบทบาทในประชาสังคม และเน้นในเรื่องของความหลากหลายโดยการขยายฐานของประชาธิปไตยให้กว้างออกไป ประชาธิปไตยแบบเข้มข้นจึงไม่ใช่เรื่องของปัจเจกบุคคลล้วน ๆ อย่างประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม แต่รวมเอาเรื่องของชุมชน (community) ความเป็นพลเมือง (citizenship) อัตลักษณ์ (identity) และบรรดาสรรพสิ่งที่ทั้งหลายที่ถูกเก็บกดปิดกั้นไว้ในระบบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมเข้าไว้ด้วย

การเมืองโลก (Global Politics) ในโลกยุคหลังสมัยใหม่ (postmodern) การรับรู้เรื่องพื้นที่ของยุคสมัยใหม่ที่แบบเบบหนึ่ง แข็งทื่อและตายตัวผ่านการผนวกรวมอำนาจอธิปไตยทุกชนิดไว้ภายใต้อำนาจอธิปไตยแบบเดียว นั่นคืออำนาจอธิปไตยเหนือเขตแดน ไม่สามารถอธิบายและทำให้เข้าใจปรากฏการณ์ที่สลับซับซ้อนของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ได้อีกต่อไป ดังนั้น จึงทำให้เกิดแนวคิดที่เรียกว่า “การเมืองโลก” (global politics) ขึ้นมา ซึ่ง “การเมืองโลก” นี้จะมีลักษณะที่แตกต่างไปจาก “การเมืองระหว่างประเทศ” (international politics) ในแง่ของการมีเครือข่ายและกิจกรรมทางการเมืองที่กว้างขวาง ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะบทบาทของรัฐบาลต่อการเมืองระหว่างประเทศ โดยนัยนี้ แนวคิดเรื่องการเมืองโลกจึงเป็นการท้าทายวิธีคิดแบบอำนาจอธิปไตยของรัฐที่แยกเด็ดขาดระหว่างภายใน/ภายนอกประเทศ ขณะเดียวกันก็ช่วยให้มองเห็นถึงความสลับซับซ้อนของการเชื่อมต่อแบบต่าง ๆ ที่ตัดข้ามอาณาเขตของรัฐชาติ และช่วยให้มองเห็นถึงประเด็นปัญหาใหม่ๆ ที่ตัดข้ามอาณาเขตของรัฐ เช่น ปัญหาการก่อการร้ายสากล ยาเสพติด มลภาวะ และสิทธิมนุษยชน เป็นต้น รวมทั้งการร่วมมือประสานงานในระดับข้ามชาติเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้ร่วมกันในรูปของ “การบริหารจัดการระดับโลก” แนวคิดเรื่อง “การเมืองโลก” เป็นการเคลื่อนย้าย ถ่ายโอน และเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจทางการเมืองจากรัฐชาติสู่องค์กร สถาบันที่ไม่ใช่รัฐ ซึ่งมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับการเมืองการปกครองในยุโรปยุคกลางที่อำนาจแบบต่าง ๆ ซ้อนทับกันหลายระดับและขัดแย้งกัน แต่ดำรงอยู่ด้วยกันภายใต้อาณาเขตที่ไม่แน่นอนตายตัว นั่นคือ แนวคิดเรื่องการเมืองโลกในสังคมโลกยุคหลังสมัยใหม่มีขอบเขตที่หลากหลายและทับซ้อนกันหลายระดับชั้น นับตั้งแต่ระดับรัฐ ระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และระดับโลก และทำให้แนวคิดเรื่องอำนาจอธิปไตยเหนือเขตแดนที่เคยยึดถือกันมาในยุคก่อนหน้านี้กลายเป็นสิ่งที่ไม่ชัดเจน ไม่แน่นอนและไม่ตายตัวอีกต่อไป

จากข้อสรุปแนวคิดและทฤษฎีของปรัชญาการเมืองยุคหลังสมัยใหม่ และสรุปสภาพการณ์ทางการเมืองยุคหลังสมัยใหม่ ที่ผู้เขียนได้นำเสนอมาทั้งหมดตั้งแต่ต้นนั้น ชี้ให้เห็นว่าในการที่วรรณกรรมที่เกี่ยวกับปรัชญาการเมืองตะวันตกส่วนใหญ่มักจะแบ่งปรัชญาการเมืองออกเป็น 3 ยุค คือ (1) ปรัชญาการเมืองยุคคลาสสิก (classical political philosophy) (2) ปรัชญาการเมืองยุคกลาง (middle ages political philosophy) และ (3) ปรัชญาการเมืองยุคสมัยใหม่ (modern political philosophy) นั้น ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงอีกต่อไป เนื่องจากในปัจจุบันมีปรัชญาการเมืองแบบใหม่ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างออกไปจากยุคก่อนหน้านี้อย่างชัดเจน นั่นก็คือ “ปรัชญาการเมืองยุคหลังสมัยใหม่” (postmodern political philosophy) ซึ่งถือได้ว่าเป็นปรัชญาการเมืองยุคที่ 4

ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนวคิดต่อวงวิชาการรัฐศาสตร์ในประเทศไทยว่า ควรจะมีการปรับปรุงแก้ไขข้อมูลเกี่ยวกับยุคของปรัชญาการเมืองในเอกสารและตำราต่าง ๆ จาก 3 ยุค เป็น 4 ยุค ดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้องสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันและที่สำคัญก็คือวงการรัฐศาสตร์จะได้มีการรอบแนวคิดชุดใหม่ในการมองหรือการวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยและสังคมโลกได้อย่างลุ่มลึกและรอบด้าน อันจะทำให้การกำหนดนโยบายและการแก้ไขปัญหาในด้านต่าง ๆ มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น